

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

Κύριε Harry Theo. Ένω γράφεις καλούς στίχους έχεις μακάβριον οίστρον· Άλλαξέ τον βρέ αδερφέ. Σε ροκεφαλιές βλέπομεν καθ' εκάστην' αρχίζεις και του λόγου σου

«Χλωμά φεγγάρια νεκροκέφαλα
με κρύα καρδιά κρυφογελοῦσαν
και πνεύματα μ' ούρες και κέρατα...».

κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Μεταφραστήν. Ποῦ τὸν πέτυχε τὸν Ξαβιέ ντὲ Μαίτρ, καὶ τὸν ἀνάστησε, νεκρὸν μὰ ἐντελῶς νεκρὸν; Κανείς δὲν τὸν διαβάζει πλέον οὔτε στὴ Γαλλία παρὰ μερικὲς ντεβὲ γρηούλες. Στείλε μου τίποτε ἄλλο πὶο φρέσκο.

«Οὐκ οὐκ προσέχουμε κύριοι! ἀλλὰ προσέχετε καὶ αἱς λίγῃ δοθογραφίᾳ λίγῃ ιδέα στίχου, ρυθμοῦ, καὶ τέχνης, γενικῶς χρειάζεται πρὶν ἐπιληφθῆ κανείς. Δὲν μπορεῖ νὰ απαιτεῖτε πρωτόλεια νὰ δημοσιεύονται. Ἀλλοίμονόν μας τότε! Ὅσοι δὲν ἰδοῦν ἰδιαιτέραν ἀπάντησιν νὰ ξέρουν δεῖ περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν ἐδῶ.

Δὲν εἶνε ποίημα ὁ στίχος σου φίλη Βεατρίκη ἀκόμη αὐτὸ σοῦ λείπει τίποτ' ἄλλο! Ὁ θάνατος τοῦ ἰα καλλιτέρος!—Δὲν εἶνε ἀσχημο Greco τὸ τραγούδι σου, ἀλλὰ θυμίζει φοβερά τὰ Δυὸ ἀδέρφια τοῦ Σολωμοῦ. Νὰ δυὸ τετράστιχά σου καὶ ἐπικαλούμεθα τὸ κοινόν...

Στὸ μνημὲν σου ἀπάνω
θάβῃ κάποιον δεῖλι
μὲ μαῦρον κοντύλι
νὰ γράφω ἀλγεινὰ.
Ἡ νύχτα μὲ φτάνει
—ἀγάπη μὲ κοίμου—
βαθιά ἡ ψυχὴ μου
σὲ νιώθει βαθιά.

τὸ πρῶτον πηγαίνει εἰς ἀοριστίαν ἐπικινδύνουν.

Ἡ Λυγούλα ποῦ νᾶναι
ψηλὸ κυπαρίσσι
σηγαίνει σ' ἡ βρόση
δὲν εἶν' οὔτ' ἐμεῖ. κτλ. κτλ.

Θέλεις νὰ δῇς τὸν πόνο τὸν ἀληθινόν, στιχουργημένο, φίλε Κωστ. Παπαδ., διάβασε τὸν «Τάφο» τοῦ Παλαμά. Ἐκεῖ μιλεῖ ἡ ψυχὴ καὶ μιλεῖ ὠραῖα! Ἡ μετάφρασί σου τοῦ Longfellow ἐγκρίνεται... διορθωμένη. Ἐχεις τὸν Κερκυραϊκὸν ποιητικὸν ἀέρα Φ. Κ. Τσιφ., ὁ δεκαπεντασύλλαβος ὅμως ἀπαιτεῖ νὰ περιλαμβάνῃ ὀλόκληρην τὴν ἐννοιαν ὁ στίχος. Κύτταξε λ.χ. στὸ δικό σου δυὸ φορές στὸ τετράστιχο, πηδάει στὸν ἐπόμενον στίχο

Στὴ Δύση σ' ἐβλεπα λουσμένη στὴν πορφύρα
τῆς ὁμορφίᾳς σου, ποῦ ἐβγαίνες δυὸ
λ' ὕλινδα γὰρ μὲ
νὰ κόψῃς, ὅπως ἔστερα ἡ ἀσπλάγχνη σου
μοῖρα

κ' ἐμένα αἰθέριο λούλουδο σὲ θέρσεν ὀπίμ!

ὅτι εἴπαμε γὰρ τὸν Greco τὸ ἴδιο καὶ γὰρ σὲ κ. Γ. Ποῦλ. Ὁ μαῦρος γυρισμός ναί!

Πολλὰ ζητᾷς Φλοῖσβε ἔργα allez retour! Αὐτὴ τὴ δουλειὰ θὰ κάνουμε τώρα. Ὁ θρύλος τῆς γεννιάς καλοῦστος ὡς γλώσσα ἀλλὰ τὸ θέμα θέλει κῆτος γὰρ Ἀπλουστεύθητι! Τὸ Βρέχε ἀπαίσιο ἐνῶ τὸ Κοντράστο σου πολὺ καλὸ· τὸ δημοσιεύουμε!

Ἀσύγκριτος ὁ Σκιαθίτης Κς. Κς. ἀλλ' ἀσύγκριτος καὶ ὁ Πορφύρας μὲ τὰ πέντε τετράστιχά σου τ' ἀφιερώνω. Διάβασε τὸν Παπαδιαμάντη του καὶ θὰ ἴδῃς τὴν διαφορὰ. Οἱ στίχοι σου ἐν τούτοις ὠραῖοι! ἂν ἐπιμνήσῃς ὅμως, πρὸς ζημίαν σου, θὰ τοὺς δημοσιεύσωμεν. Ὁ σκοπὸς τῆς «Στήλης μου» δὲν εἶνε ἀγαπητὴ Χειμαρ, ἀνὰ διαβάξωμε ὀλόκληρους τόμους χειρογράφων καὶ νὰ κρίνωμεν. Ἐνα διηγηματάκι, ἕνα τραγούδι, καὶ ἐντύπωσις, μιὰ εἰκόνα καλὰ γραμμένη θὰ κριθῇ, θὰ ἐγκριθῇ ἢ θὰ πέσῃ στὸ καλάθι. Αὐτὸ τὸ γράφομεν γενικά γὰρ ὅλους γιὰ τὴ τελευταία ἀρχίσαμε νὰ λαβαίνωμε χειρογράφα κατακλυσθὲν μὲ ἀπαιτήσεις κριτικῆς καὶ ἀπαντήσεως καὶ ἰδιαιτέρως; ἀλληλογραφίας καὶ ἀποστολῆς σημειώσεων: πῶς, διατί, καὶ ποῦ μέρος, καὶ ποῖος ἐκδότης ἀναλαμβάνει, καὶ χαῖρε βέβαιος ἀμέτρητον Ἑλληνικῆς ἀφελείας! Παρεξήγησις ἀδέρφια—παρεξήγησις!—Τὸ διηγημά σου ἐκτενέστατο φίλε Χειμαρ, ἔχει μερικὲς ζωηρὲς περιγραφάς, ἀλλὰ καὶ ἀδυναμίες πολλές.

Ἐγκρίνομεν τὸ «Στὴν Ἠπειρὸ» Ποῦλ. Τὸ Δημοτικὸν ἢ Κρουσταλλικὸν τραγούδι θέλει, ἂν μὴ ἐπιτρέψῃς, λίγη συντομία καὶ ποτὲ δὲ θ' ἀκούσης χασμωδίας σ' αὐτό. Γι' αὐτὸ ἐφεύραν, καὶ κάποιον (ν) ποῦ τὸ καλλοῦν τραγουδῶντας, ἀνέμεσα στὶς λέξεις.

Ἐνας ἄλλος τρικαλινός. Ἀπόσ. Λύτρ. τὸ κατάλαβε αὐτό, κ' ἂν δὲν ἦταν ἐντελῶς ἀρχάριος θὰ τοῦ τὴ δημοσιεύαμε τὴ Βοοκοπούλα μὲ ὅλες τὶς ρίμες τῆς, ποῦ τὸ δημοτικὸν τραγούδι τὶς ἀποφεύγει ὀλοτελὰ! καὶ μὲ ὅλες τὶς μετοχές μαγεύουσα, φεύγουσα καὶ τοὺς ρομαντισμούς, καὶ τὰ τάγματα ἀγγέλων καὶ τὸ πῦρ τὸ ἐξωτέρον.—Κ. Αντιπ. ὁ «νεκροθάπτης» καὶ τὸ «ψυχὴ μου» σὲν ὅχι τόσο πιτυχημένα στὴν ἰδέα. Ἀκούστε ἀγαπητοί! Ἄς τεθῇ φραγμός εἰς τὸν στίχον. Ποτὲ μὴ στέλνεται τὰ πρῶτα—πρῶτα σας. Σ' ἐμᾶς ἐννοεῖται νὰ ἐκλέξωμε τὸ καλὺτερον μεταξὺ τῶν καλῶν. Ἀρχάριοι ἀποκλείονται. Καὶ ἄλλοτε σὰς εἴπαμε.

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

ΕΝΑ ΔΕΙΛΙΝΟ

Ὁ ρομαντισμὸς ἔχει πολλὰς φορές ἀξιοσημείωτα πρᾶγματα νὰ μᾶς πῇ, καὶ ἄς τὸν περιφρονῶμε σήμερα οἱ νεώτεροι. Ἄλλως τε εἶνε γεγονός, ὅτι ἀηδιᾶσαντες πάλι τὰς διαφόρους σχολὰς αἱ ὁποῖαι δὲν μᾶς λένε καὶ τίποτε ξαναγυρίζουμε σιγὰ—σιγὰ στὴν ἀγκαλιὰ τῆς καλῆς ρομαντικῆς ἐποχῆς, ἢ ὁποῖα μᾶς μιλοῦσε κατὰβῃα στὴν ψυχὴ καὶ μᾶς τὴν ἔκανε νὰ πετᾷ λίγο ψηλότερα ἀπ' τὴν πεζότητα καὶ ἀπ' τὸν πραγματισμόν.

—Μιλοῦνε λοιπὸν καὶ τ' αἴψυχα;
Μιλοῦν καὶ σιγοκουβεντίζουσιν ὅταν κάποιος

ΔΗΛΩΣΙΣ

ΑΠΟ τῆς 27ης Φεβρουαρίου ἡ ἐκδοσις τῆς ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ σημειώνει σταθμὸν προόδου σημαντικόν: ἐγκαινιάζεται τὸ διπλοῦν τεῦχος (Ἀρ. 53+54, 55+56 κλ.) ἡτοὶ κατὰ Κυριακὴν, ὡς πάντοτε, θὰ κυκλοφορῇ δεκάδραχμον τεῦχος, με 64 σελίδες, ἀντὶ τῶν σημερινῶν 32. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συντίθεται εἰς τὸ ἡμῖν, πρὸς τὸ παρόν, ὁ χρόνος ἀποπερατώσεως τοῦ ὅλου ἔργου, παρέχεται ποικιλωτέρα καὶ ἐπαρκεσττέρα καθ' ἑβδομάδα ὕλη εἰς τοὺς ἀναγνώστας—ἐνὶ λόγῳ ἐκπληροῦται ζωηρὰ ἐπιθυμία καὶ αὐτῶν καὶ ἡμῶν.

Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τινισθῇ ὅτι διὰ νὰ κατορθωθῇ ἡ διπλὴ ἐκδοσις τοῦ τεύχους ἀπητηθῇ σύντονος ὁργάνωσις καὶ προπαγανδασκευή, ὅχι μόνον τεχνικὴ ἀλλὰ, πρὸ παντός, συντακτικὴ, ἐπιτευχθεῖσα χάρις εἰς τὸ ζωηρόν ὑπὲρ τοῦ ἔργου ἐνδιαφέρον τῆς ἐπὶ τῆς Συντάξεως Ἐπιτροπῆς, καὶ τῆς χορείας τῶν ἐγκρίτων συνεργατῶν τῆς ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ.

Ὑπὲρ ταῦτα ὅμως εἰς τὸ ἐπιτελούμενον βῆμα συνετέλεσεν ἡ ἀμέριστος ὑποστήριξις τοῦ κοινού, ἀπόρροια τῆς ὁποίας εἶνε ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἐκδόσεως ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ Βος τόμος, ἐξ 960 σελίδων λεξικοῦ, νὰ εἶνε ἐτοιμὸς περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου.

Ἀπὸ τὸ κοινὸν καὶ πάλιν θέλει ἐξαγερθῇ μεγαλυτέρα ἐπιτάχυνσις καὶ γενικωτέρα βελτίωσις τῶν ὅρων τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου.

Τὸ τραγούδι εἶνε κατὰ τεχνικὸν μὴ ἐπιδεχόμενον συμβιβασμούς. Ἡ εἶνε ἢ δὲν εἶνε. Μορφή πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὁποσοδήποτε. Ἰνῶσις τοῦ στίχου ὁμοῖος. Ὁ συνθέτης, διάβολος, πρέπει νὰ μάθῃ πρῶτα νὰ παῖξῃ κάποιον ὄργανον καὶ νὰ μᾶθῃ καὶ κάποιαν θεωρίαν μουσικῆς. Ὁ Ζωγράφος θὰ μάθῃ νὰ ἀναμινύῃ τὰ χρώματα καὶ νὰ τραβᾷ γραμμές, ὁ γλύπτης θ' ἀνακατευθῇ μὲ τὸν πηλόν. Αὐτὰ εἶνε τὰ ἀπαραίτητα μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐκδηλώσων τὴν ἔμπνευσίν των, τὴν τέχνην των. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ ποιητὴς θὰ μάθῃ νὰ πλέκῃ τὸ στίχο του, νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ὄργανου καὶ ἔπειτα θὰ μᾶς πῇ τὴν ἔμπνευσίν του. Αὐτὰ λαβαίνω ἀφορμὴ ἀπὸ σὲ Πηγάσε νὰ τὰ πῶ. Ἐπειτα σὰς τὸ βροντοφωνοῦμε. Ἐχομε περισσότερον ἀνάγκη νὰ μορφωθῇ πεζὸς λόγος σὲ ἀπλῇ γλώσσᾳ, χωρὶς ἰδιωματισμούς, πολλοὺς φίλε Χειμαρ. Μὴν κυτᾷς ὁ Θεοτόκης τί ἔκανε. Αὐτὸς δὲν ἔθεσε ὡς ἀρχὴν νὰ γράψῃ Κερκυρέϊκα. Ἐπειδὴ δὲν εὗρισκε—ἔλεγε—σχηματισμένη τὴ γλῶσσαν τὴν Νεοελληνικὴν, Σήμερ ἡ γλῶσσα σχηματίζεται πιά ἡ ἀστική, ποῦ μιλοῦν δυὸ τρία ἑκατομύρια Ἑλλήνες καὶ αὐτὴν θὰ ἐπικρατήσῃ. Ἐμπρὸς λοιπὸν δούλεμα σ' αὐτὴν μὲ τὸ διηγηματάκι, τὴν μικρὴν εἰκόνα, τὶς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις, τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, τὶς παραδόσεις, τὸ διάλογον, τὰ παραμύθια καὶ ὅτι ἄλλο θέλετε. Μακρὰ δὲν εἶνε ἀπὸ τὸ λυρικὸν πεζοτραγούδι, ποῦ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, ἀλλὰ μᾶς τὸ φέρουν μὲ τὸ στανιδὸν διάφοροι ἀπ' ὧς!

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

δειλινὸν χρωματισμένον μὲ ὅλα τὰ χρώματα τῆς Ἀττικῆς δύσεως, φέρουμε τὰ βήματά μας κάτω σὲ μιὰ ἀπόμωρη, ἀγνωστὴ ἀπ' τὸν πολὺ κόσμον καὶ κλεισμένη ἀπὸ παντοῦ πλατεῖα. Τὸ δημοπρατήριον τὸ σημερινόν!

Μιὰ στολὴ κρέμεται, μιὰ μεγάλη στολὴ ἱππικοῦ ξεθωριασμένη μὲ τ' ἀσημιὰ τῆς κουμπιὰ καὶ τὰ σειρήνια κατὰμαυρα μὲ τὸ βυσινὶ χρώμα τοῦ γιαντῆ λιγδιασμένον καὶ μουντό μὲ τὸ πράσινο τῆς ράχης καὶ τῶν μανικιῶν ξανοιγμένον καὶ τ' ἀγκρομάνικα ξεφτισμένα σὲ κρόσσα.

Ἀνάμεσα στὰ τόσα καὶ τόσα παλὰ πράγματα φαίνεται κρεμασμένη ὅπο πάνω, σὰ νὰ ἤθελε καὶ πάλι νὰ πάρῃ τὸ πρόσταγμα καὶ νὰ ξεφωνήσῃ κατὶ ἀπὸ μέσα τῆς.

—Ὅλα τὰ παλὰ...ἀναστηθῇτε καὶ μιλήστε καὶ πέστε τὴν ἱστορίαν σας! Ὅλα τὰ παλὰ ξαναλαλήστε καὶ πέστε τὰ αἰώνια ποῦ δὲν πεθαίνουν ποτέ, καὶ ξαναγίνονται πάλι τὰ ἴδια καὶ αἰώνως τὰ ἴδια καὶ σβύνουν καὶ πεθαίνουν καὶ ἀναστένονται καὶ ξαναγυρίζουν.

Ἐκάθησα σ' ἕνα μικρὸ καφενεδάκι κυττάζοντας σιγὰ-σιγὰ τὸν ἥλιον νὰ γέρῃ πάνω ἀπὸ τὶς κολόνες τοῦ Θεσείου, καὶ νὰ στεφανώνῃ μὲ χρυσάφια καὶ μενεξέδες, μὲ ρόδα καὶ ἀνεμόνεες ξεφυλλισμένες τὴ στέγη καὶ νὰ ξαναπαῖξῃ τὸ ἴδιο παιχνίδι μαζί τῆς εἴκοσι πέντε αἰῶνας τώρα. Ἐπειτα γύρισα τὴ ματιὰ μου—σὰν κατὶ νὰ με τραβοῦσε πάλι—κατὰ τὸ πρασινομένο ἐκεῖνον κουρέλι, ποῦ ἔπερνε κ' αὐτὸ τὸ μεριδιὸν τοῦ ἀπ' τὸ μαγικὸ λουτρό, ποῦ ὅλα τὰ ἐξιδανικεύει κ' ὅλα τὰ ἐξαυλώνει καὶ σ' ὅλα ὀρίζει τὸ χρύσωμά του ἀπ' τὴν στέγη τοῦ Παρθενῶνα ἐκεῖ στὴν κορφῇ, ὡς τὰ λασπόνερα τὰ πρασινομένα, καὶ τῶν ἀλόγων τὶς βρῶμες στὴ μέσῃ τῆς πλατείας.

Σιγὰ-σιγὰ σκοτείνιαζε καὶ οἱ ἴσκιος ἀπλώνονταν σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα τριγύρω. Δυὸ τρία φαναράκια ἀναψαν καὶ φώτιζαν ἀμυδρὰ τὴ μέσῃ τῆς πλατείας γιὰ νὰ κάνουν πὶο ζωηρὸ τὸ σκοτάδι στὶς ἄκρες καὶ στὴ γωνία τῆς παράγκας μὲ τὰ παλιοπρατάκια. Καθὼς στεκόταν κρεμασμένη σ' ἕνα σταυρωτὸ ξύλον, μὲ τὰ δυὸ μανίκια σαλεύοντας σὲ λιγοστὸ ἀέρα τοῦ δειλινού, ἴδια φάνταζε σὰν ἄνθρωπος καὶ δὲν τὴν ξεχώριζες ἀπ' τὸν πραγματευτὴ, ἀπ' ἄλλο τίποτε, παρὰ ἀπ' ὅσα ἤξερε νὰ πῇ καὶ νὰ λαλήσῃ.

Μὲ βλέπεις; Ἐδῶ μέσα χτύπησε μιὰ καρδιά καὶ στὴν ἀγκαλιὰ μου φούσκωσαν κατὶ στήθεα καὶ γιγαντῶθηκαν πόθοι κ' ἀστράψαν ἐπιθυμίες ἀκράτητες. Ἐδῶ μέσα πῆρε δρόμον ἀκράτητο ὑπερφάνεια καὶ ἀλαζονία καὶ ὕψος καὶ περὶ φρόνησις καὶ οἴσις. Μὴν ξεχνᾷς καὶ τὴν κακία, καὶ τὸ μῖσος, καὶ τὸ φθόνον, καὶ τὴ ζηλεία. Θέλεις νὰ σοῦ τραγουδήσω καὶ ποίημα; Θέλεις νὰ σοῦ ψάλλω καὶ ὕμνον; Θέλεις ν' ἀνιστορήσω ὄνειρα σβυσμένα, σχέδια τσαλαπατημένα, καὶ μούους, καὶ πόνο, καὶ ὁρμὲς ἀδάμαστες καὶ κατακωνισμούς, καὶ μάζεμα, καὶ ζάρωμα καὶ ἐκμηδένισι; Ἀπάνω σ' αὐτὸν τὸν ξεθωριασμένον ὅμο ἀκούμπησαν κεφαλὰ καὶ ξανθὰ, καὶ καστανά, καὶ χρυσοπλόκαμα. Τὰ χέρια αὐτὰ ποῦ κρέμονται, ἀγκάλιασαν κ' ἐσφίξαν μέσῃ κυπαρισσένια, κ' ἐνίσωσαν νὰ χτυπᾷ μιὰ καρδιά κάτω ἀπ' τὸ ἀγκάλιασμά τους. Ἀπάνω στὴ ξεβαμμένη τσόχα μου, ἀκόμα ξεχωρίζουν δακρυσταλίδες δικῆς μου καὶ σταλαγματιῆς ποιαντῆς; δὲ θυμάμαι. Κάποιος. Μὲ καμάρωσαν, μὲ λιμπίστηκαν, μὲ φθόνησαν, μὲ ζήλεψαν. Ἐξῆς, ἐφάνταξα, λαμποκόπησα, ξεθώριασα καὶ πετάχτηκα!

Νὰ τὴν ρωτήσω.—Κι' αὐτὸς ποῦ ἦταν μέσα τί ἀπόγινε; Εἶχα μεγάλη διάθεσιν νὰ βγάλω πέρα ὅλη τὴν ἱστορίαν. Μὰ ἡ ἱστορία εἶνε ἡ ἴδια πάντα γὰρ κάθε στολὴ, καὶ μιὰ κάθε κορμὶ ποῦ ἐκλείνε μέσα τῆς. Τὴν ἔροομε ἀπ' ἔξω πιά κ' ἀνακατωτά. Ἀμα τὴ βλέπεις κρεμασμένη, ξεθωριασμένη, καὶ ἀκίνητη σὰ φάσμα σὲ κάποια μεριά, βλέπεις καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀνθρώπον νεκρὸν καὶ στηλωμένον ὀρθιον σὰ σκιάχτρο. Αὐτὸς, κ' ἂν ἔξ ἀκόμα, πέθανε καὶ τὸ κουφάρι του βρίσκεται σὲ δημοπρατήριον, καὶ κανείς δὲν τὸν ἀγοράζει.

Ἐκεῖνη τὴν ὥρᾳ ἐναφύσημα δυνατότερον ἔκαμε τὰ δύο χέρια νὰ κουνήθουν ζωηρότερα καὶ ἀτακτὰ σὰν νὰ ἤθελαν ν' ἀγκάλιασσαν κατὶ μακρυσμένο, καὶ ἀπιαστό, καὶ ἀκαθόριστο. Ἀνοίξαν κ' ἐκλείναν οὐθιμὰ τὰ δύο χέρια. Μήπως ἤθελαν νὰ ξανακαταλάβουν ὅτι στὴ ζωὴ ἦσαν, καὶ ὅτι τοὺς ἐφυγε σὰν σκὰ καὶ σὰν ἀέρας ἀνάμεσα γλιστρονίας πάντοτε, καὶ πάντοτε φέροντας αἰώνως ἀθέατο, ἀπιαστό, κ' ἀγνωστό;

Τι ἀστεῖο εἶν' ἀλήθεια νὰ ρωσῇται κανείς τὸ δειλινὸν καὶ τὴν ὥρᾳ ποῦ ἐσπλώνεται τὸ σκοτάδι ἔπειτα καὶ σκοτεῖται τὰ πάντα, σ' ἕνα παλιοδημοπρατήριον καὶ ἀντικρὺ σὲ μιὰ παλὰ ξεθωριασμένη στολὴ καὶ νὰ πιάνῃ κουβέντα μαζί τῆς!

ΛΑΥΡΑΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΛΙΑΡΙ ΒΕΡΟΝΕΖΕ

Ἐάν ἐγεννήθη εἰς τὴν Βερόνα, τὴν ὥραία καὶ τεργογυρισμένην πόλιν, εἰργάσθη ὁμως καὶ ἐδόξασθη εἰς τὴν Βενετιάν. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1528 καὶ μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς τοῦ ἐτράπη πρὸς τὴν γλυπτικὴν. Ὁ πατήρ του ἦτο ἐπίσης γλύπτης καὶ ἦτο φυσικὸν εἰς τὸ πατρικὸν ἐργαστήριον, ὁ πρῶτος καλλιτέχνης νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τοῦ εἰς τὴν πλαστικὴν μελέτην, ἡ ὁποία καὶ πρώτη γεννᾶται εἰς τὸν καλλιτέχνην. Ταχέως ὁμως τὸ χρῶμα ἔσυρε καὶ ἐδέσμευσε τὸν Βερονέζε καὶ εἰσῆλθε εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Ἀντωνίου Μπαντίλε, ζωγράφου μὲ κάποιαν φήμην τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Τὰ πρώτα ἔργα τοῦ ἔγιναν διὰ τὴν πόλιν τῆς γεννήσεώς του καὶ τὰς πέριξ, ὅπως τὴν Μάντοβαν. Εἰς τὸν Καθεδρικὸν ναὸν τῆς Βερόνας, τῆς Μάντοβας καὶ τὸ Καστελ-φράγκον σώζονται ἀκόμη πολλὰ ἔργα μὲ καταφανὴ τὴν ἐργασίαν τῶν πρώτων βημάτων του καὶ ἰδίως μὲ κάποιαν πλαστικὴν προτίμησιν, δείγμα τῶν πρώτων σπουδῶν του.

Ὅσον ἠῦξανε ἡ φήμη του, τόσο ὁ Βερονέζε ἐπλησίαζε πρὸς τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων του τὴν Βενετιάν, χρυσοστολισμένην καὶ μεθυσμένην ἀπὸ τοῦς καπνοῦς τῆς δόξης καὶ τῆς κοσμοκρατορίας.

Ἦτο ἡδὴ ἔνδοξος, ὅτε ἐκλήθη εἰς τὴν Βενετιάν ἀπὸ τὸν συμπατριώτην του, Ἡγούμενον τῆς μονῆς Ἱερωνυμιτῶν, Βεργάνδον Ταλιάνι, καὶ κατὰ τὸ 1555 ἐγκαθίσταται μεταξὺ τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς Ἑνετικῆς σχολῆς τοῦ δεκάτου ἑκτοῦ αἰῶνος.

Εἰς τὴν Βενετιάν ἐμεσουράνει κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ μάγος τοῦ χρώματος Τισιανός. Γεμίζει μὲ τὴν φήμην του τὸ πᾶν ὁ Τιντορέτος· ἄλλοι ὅχι ὀλίγον φημισμένοι κινουῦνται εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν, ὅπως ὁ Μπορντόνι.

Ἡ θέσις διὰ τὸν Βερονέζε θὰ εἴνε ὀλίγον δύσκολος. Ἐχεῖ νὰ παλαίσῃ πρὸς γίγαντας καὶ ὁμως κατορθῶναι νὰ παραμερίσῃ πολλοὺς, νὰ ἀνοίξῃ μίαν διόδον διὰ μέσου τῶν ἐποτιχῶν καὶ τῶν θριάμβων τόσο καλλιτεχνῶν καὶ νὰ ἰδρῶσιν μίαν θέσιν ἐντελῶς ξεχωριστὴν καὶ ἀτομικὴν. Εἶνε ζήτημα ἂν δὲν τὸν ἐπηρέασε τὸ οὐράνιον ὄραμα τοῦ Τιντορέτου καὶ τοῦ Τισιανοῦ ἡ ἀρμονία. Ἐν τούτοις κατάρθωσε νὰ εὕρῃ τόνους νέους, πλέον φωτεινοὺς, πλέον καθαροὺς καὶ ἴσως πλέον ἀληθινοὺς, πλέον πραγματικούς, ἀπὸ τοῦς ἐξιδανικευμένους λυρισμοῦς ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν Ἑνετικὴν τέχνην. Ὁ Τιεπόλο ἴσως κατάρθωσε ἀκόμη νὰ εὕρῃ καθαροτέρους καὶ πλέον γαληνίους τόνους ἀλλὰ ἡ χρωματικὴ κλίμαξ τοῦ Βερονέζε θὰ μείνῃ κατὰ ἐντελῶς ξεχωριστὸν καὶ ἰδικὸν του.

Μεγάλα τεμάχια τῆς συγχρόνου τοῦ ζωῆς ἐξετυλίσσοντο εἰς τοὺς πίνακές του. Ἐορτὴ καὶ πλήθην κινούμενα καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀρχιτεκτονικαὶ διακοσμῆσεις. Κατάρθωνε νὰ εὕρῃσκη πάντοτε τὸ νέον καὶ ἐστόλιζε τὰ πρόσωπα τῶν πινάκων του μὲ τὰ ὡραϊότερα ἐνδύματα, τὰ ἀσπράττοντα κοσμήματα καὶ τὰ ἐτοποθετεῖ εἰς μίαν πραγματικὴν καὶ φανταστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Αἱ διαστάσεις ποὺ ἐδίδεν εἰς τὰς στοὰς καὶ τὰ μαρμάρινα διαζώματα, τοὺς ἐξώστους καὶ τὴν προοπτικὴν τῶν δρόμων καὶ τῶν διωρυγῶν ἐδημιούργει ἓνα κόσμον μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἰδανικότερον τοῦ πραγματικοῦ καὶ ὁμως κατὰ τὸ ἀληθινὸν ἢ μᾶλλον τὸ ὁμοιοληθές.

Ὁ Τισιανὸς ἐμαγεύθη ἀπὸ αὐτὴν τὴν μεταμόρφωσιν τῆς πεζῆς ζωῆς, ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ τραγικοῦ ἀπὸ τὰ δράματα τοῦ καθημερινοῦ μόχθου καὶ τὸν προσέλαβε συνεργάτην εἰς τὴν διακόσμησην τῆς Λιμπρερίας καὶ ὅτε ἔλαβε ὁ Τισιανὸς τὸ χρυσὸν περιδέ-

Τὸ ὄραμα τῆς ἁγίας Ἑλένης
[Ἑθνικὴ Πινακοθήκη Λονδίνου]

ραίων τῆς ἀξίας, ἀνταμοιβὴν τῆς καλλιτεχνικῆς νίκης του, μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας περιέβαλε τὸν λαιμὸν τοῦ Βερονέζε μὲ τὴν χρυσὴν ἀλυσσὸν τοῦ ἐπάθλου.

Κατόπιν ὁ Βερονέζε ἐκόσμησε τὸ Δουκικὸν παλάτιον. Μία πυρκαϊὰ ἐπῆρε τὰ ἀριστουργήματα αὐτὰ ἀπὸ τὸν θανυμασμὸν μας. Ἀλλὰ μᾶς ἔμεινεν ὁ ἐν Κανᾷ Γάμος ὁ σωζόμενος σήμερον εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Ἐκεῖ ἐδεῖξε ὅλην τὴν ἔμπνευσίν του, ἐμεγαλοποίησε καὶ

Ὁ Γελυσθᾶς

ἐπολλαπλασίασε τὴν ζωὴν μὲ τόσην ζωηρότητα καὶ τόσην δύναμιν ὥστε εἰς τὴν θείαν τῆς λυπούμεθα ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε τόσο περὶ καὶ νοσταλγοῦμεν τὴν εορταστικὴν μεγαλοπρέπεια ἡ ὁποία ἐν τούτοις ποτὲ δὲν ὑπῆρξε καὶ συνελήφθη μόνον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μάγου καλλιτέχνου. Εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν συνήθρισε πολλὰ ἱστορικὰ καὶ ὡραιοπαθῆ πρόσωπα· εἶνε μία συμπύκνωσις τῆς ζωῆς, ὁποία ἔπρεπε νὰ εἴνε ὁμως καὶ ὅχι ὅπως εἶνε περὶ καὶ σκοτεινὴ πολ- λάκις.

Καὶ εἰς τὰς πλέον ἀπλᾶς σκηνὰς τῶν εἰκόνων του, καὶ τὰς πλέον δραματικὰς, εὐρίσκεις πάντοτε ἓνα εορτάσιμον καὶ πλούσιον τόνον, ἀπαλείφοντα τὴν πτωχείαν, τὸν πόνον, τὴν δυστυχίαν. Τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Μάρκου παρ' ὀλίγον μεταβάλλεται εἰς φανταστικὴν εορτὴν καὶ εἰς τὸ πτωχὸν δεῖπνον τῆς Ἑμμαούς.

Αὐτὴ ἡ σχεδὸν ἀλαζονία καὶ ἡ σπατάλη τῶν χρωμάτων, ἡ εορταστικὴ ὄψις, τῶν ὅσων ἡ παραδόσις μᾶς τὰ ἐδίδε ἀπλᾶ καὶ φτωχὰ, τὸν ὠδήγησε σχεδὸν πρὸς δικαστήριον διότι οἱ ἱεροδικασταὶ ἐσκανδαλίσθησαν τέλος ἀπὸ αὐτὴν τὴν μεταβολὴν τῶν πάντων καὶ κάποιαν ἡδονιστικὴν τροπὴν τῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν πόνων τῶν θρησκοληπτῶν.

Ἡ μυθολογία βεβαίως θὰ ἦτο ἡ καλλιτέρα πηγὴ τῆς ἔμπνευσέως του. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε τὴν τέχνην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θρησκείας. Αὐτὸ δὲν ἡμπόδιζε τὸν Βερονέζε νὰ ἀναπτύξῃ τὸ τάλαντόν του, νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ ἰδανικά του καὶ ἰδίως νὰ μὴ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀπαιτήσεις.

Ὁ Βερονέζε ὑπῆρξε πλούσιος εἰς τὴν παραγωγὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἔμπνευσιν. Ἀφῆκε πολλὰ ἔργα, μὴ ὑπολειπόμενα τὸ ἐν τοῦ ἄλλου.

Ἀπὸ τὴν ζωὴν του δὲν γνωρίζομεν πολλά. Ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ πρώτου διδασκάλου τοῦ Μπαντέλο, καὶ εἶχε δύο υἱοὺς· τὸν Γαβριὴλ καὶ τὸν Κάρλον μαθητὰς του καὶ συνεργάτας του, ὅπως συνεργάτης του ὑπῆρξε καὶ ὁ ἀδελφὸς του Βενέδικτος.

Ἐξῆσε πάντοτε ὡς φαίνεται εἰς τὴν Βενετιάν. Ἡγάπα τὴν πρόσχαριν, πομπώδη καὶ φιλέορτον ζωὴν τῆς καὶ ὅταν ὁ Φίλιππος ὁ δευτέρος τὸν ἐκάλεσε εἰς τὴν Ἰσπανίαν διὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ Ἑσκουριάλ, ἀπέκρουσε τὴν πρόσκλησιν, προτιμῶν νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀγαπητὴν του Βενετιάν, τότε τὴν ἐμπνεύσεώς του καὶ τῆς δόξης του.

Ὁ Βερονέζε ἀπέθανεν εἰς τὴν Βενετιάν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1588 καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Σεβαστιανοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκόσμησε μὲ τὰ πρώτα ἔργα του ἅμα ἐφθάσεν εἰς τὴν Βενετιάν.

Αἱ γλυπτικαὶ καὶ ἀρχιτεκτονικαὶ μελέται αὐτοῦ, ἐπόμενον ἦτο νὰ τὸν καταστήσουν ἐνήμερον πολλῶν λεπτομερειῶν τῶν δύο συναφῶν αὐτῶν τεχνῶν, καὶ κατόπιν ἐν τῇ ζωγραφικῇ νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ δίδῃ ζωὴν εἰς τὰς φυσιογνωμίας καὶ τελειότητα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τὰς ἀπεικονιζόμενας σκηνὰς ἐνθα ἀνάκτορα, στοᾶς, τὰ πάντα τελειῶς παρίστανται.

Ὡς ἀρχιτέκτων συνθέτει διὰ τοὺς πίνακές του διακοσμῆσεις αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συγκριθῶσιν ὡς πρὸς τὴν κλασσικὴν εὐγένειαν τῶν γραμμῶν μὲ τὰ δημιουργήματα τοῦ Σανσοβίνο καὶ τοῦ Πηλάντιο.

Τοῦτο ἀκριβῶς ἀποδεικνύει τί πραγματικῶς φανήμενα ἦσαν οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ κατόπιν οἵτινες ἐν τῷ συνόλῳ ἐννόησαν τὴν τέχνην καὶ ἀπέδωσαν αὐτὴν.

ΣΤΕΦ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ